

Տարեկան գինն է 140 դր. և 1/2 կոպեկ
Վեցամսեայ ,, 75 ,,
Մեկ ծանուցումը սողին 5 դր. և 1/2 կոպեկ
Ստորագրութիւնները կանխիկ են:
Ստորագրութիւնները ամսայն 1/6
և 1/3 կոպեկ են:

Դուք երբայիք իրազեկուեալ ճամբ
ծախք առ հողին վրայ է:
Կրպորայ վերաբերեալ ճամբ կամ ո
և իցէ գրութիւն Խմբագրին պիտ
ուղղուի. և ստանց ճամբուն ծախ
քը խրկողին վրայ է:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 8 ՄԱՐՏ

Պարզեց տեղութեան ժողովներուն բացուած օրը Ա. Վարդէն կայսեր ըրած ատենարանութեանը պատասխան ըրալու համար յիշեալ ժողովներուն կողմէն նէ ըստ սովորութեան պատրաստուած ուղերձը Ծերակուտի ժողովին մէջ երկար և խիստ հետաքրքրական վիճարանութիւններու առիթ եղաւ:

Ինչո՞րք Պապին աշխարհական իշխանութիւնը հաստատ պահելու կամ չպահելու վրայ էր:

Ծերակուտի անդամներէն ոմանք՝ որոնց մէջ եկեղեցականներ ալ կան, առաջարկեցին որ կայսեր ըրալը ուղերձին մէջ յատկապէս հրաւեր մը ըլլուի Պապին աշխարհական իշխանութիւնը պաշտպանելու: Այս առաջարկութեան դէմ կեցան կառավարութեան պաշտօնակները և ասկէջ վէճը սկսաւ: Պապին աշխարհական իշխանութեան ջատագովները և զխառնութեան Վարդէն մարքիզը սակայն զարդանք ըրին Վարդէն կայսեր, թէ Խաղիկ վերջին անցերուն մէջ թոյլ վարձուց մը ունեցաւ, և անվիճարանութեան սկզբունքն հրատարակելով Վարդէնի կառավարութեան փառաբանութեանը կերպով մը նպատակեց:

Այս մեղադրանքներուն պատասխանեցին նախ Ս. Բիւթի ժողովակար և յետոյ կայսեր հօրեղբորդի Վարդէն իշխանը, և երկուքն ալ անհերքելի փաստերով ապացուցին թէ Վարդէն կայսեր հար երաճին չափ աշխատեցաւ Խաղիկ զործերը Ալիաթի մարզի գաղտնաբերութեան պայմաններուն մէջ անվիճելու, բայց Վարդէն և Հոռոմի կառավարութիւններն արգելեցին երան և հետեւաբար զործը ներկայ վիճակին հասաւ:

Թէ որ Ալիաթի մարզի գաղտնաբերութեան ետև անցած անցքերը եղած յոյսերուն չարատարանելին, ըսաւ Ս. Բիւթի ժողովակար որ իրապէս գաղտնաբերութիւնը չկրցաւ հաստատուիլ, Խաղիկ կառավարութիւնները մեղադրելու է որ յետագային գաղտնաբերութեան հետեւեցան, և ոչ կայսրը: Վարդէն Վ. պատասխանատու չէ Ալիաթի մարզի գաղտնաբերութեան անգործարեղի մնալուն: Այսպէս կշտամբեց Վարդէնի կողմէն Ոսմանի և Վարդէնի դէմ յարձակումները, և իր գետն պանր ետ կանչեց: Ասկէջ ուրիշ բան մը չէր կրնար ընել: Չէր կրնար դէնքով պաշտպանել այնպիսի կառավարութիւնները որոնք ինքզինքնին կը կորսնցունէին:

Եւ որո՞ւն օգտին համար պիտի միջամտութիւն ընէր: Թուրքիայի դուքսին որ Աստրիայի հպատակ էր և Վորշեթի նոսի պատերազմին մէջ մեր դէմ գէնը առնէր էր: Սոսեայի դուքսին որ Վարդէնի կայսերութիւնը չէր ձանջեցրէ: Վարդէնի թագաւորին՝ որ երբեք չէր ուզեր

մեր խրատներուն հետեւիլ: Վէ՛տք էր որ պատերազմներ մեր պաշտպանութեանը հովանաւորած ժամանակին անպատճառ և մինչև վերջը պաշտպանէինք նաև պապական կառավարութիւնը որ չէր ուզեր ամենակն նոր բարեկարգութիւն մը մեզ շնորհել: մեր բարեկամական խրատներուն ակնմջ չէր կախեր, և յամառ պայքար տուրիւտեմք մը մեզ կը պատասխանէր:

Թէ որ չկրցանք Խաղիկ կառավարութիւններն ազատել, յանցանքը իրենցն է: Վարդէնի կառավարութիւնն ինքզինք սպաններ էր: Վարդէնի արշաւանքն աւերող էր այս գաղտնաբերութեան կառավարութիւնը կործանելու համար:

Հոռոմի մէջ Վարդէն ամեն ջանքերն անդր եղան: Այսպէս ուղեց որ Սոմանի իշխանութիւնը Պապին վրայ պահուցնէ: Ալիաթի ինքնուրուի փոփոխութեանը կառավարութեանը: Այս առաջարկութիւնը մերժուեցաւ: Այսպէս չվստահեցաւ: Առաջարկուեցաւ որ պապական երկիրները բոլոր հոռոմեական տեղութեանց երաշխաւորութեանը ներքեւ դրուին, և ամենուն կողմէն պահպան գորաց դուռը մը տրուի Ս. Հօր: Այս ալ խորհուրդար մերժուեցաւ: Պապը մուսուլման բողոքով թէ վերքը Վարդէն ազատած էր:

Հոս պէտք է միտքերնիս բերեմք քանի մը լրագիրներու խորուած ցաւալի կոնդակին դէպքը: Պապական կառավարութիւնը զօրաց բանակ մը կազմեց, և անոր հրամանատար ընտրեց զօրապետ մը՝ որ կայսեր դէմ ստեղծութիւն ունենալով՝ տասն տարիէ ՚ի վեր չէր ուզեր իր երկիրն ծառայել: Այս բանը նշան մը եղաւ հին կուսակցութեանը արթնանալուն: Հոռոմ նոր Վարդէնը մը եղաւ, և նորէն քաղաքական ու խաղաղութեան ինքնուրուի փոփոխութեանը կառավարութիւնները անհանգիստ պայմաններուն մէջ անվիճելու, բայց Վարդէն և Հոռոմի կառավարութիւններն արգելեցին երան և հետեւաբար զործը ներկայ վիճակին հասաւ:

Թէ որ Ալիաթի մարզի գաղտնաբերութեան ետև անցած անցքերը եղած յոյսերուն չարատարանելին, ըսաւ Ս. Բիւթի ժողովակար որ իրապէս գաղտնաբերութիւնը չկրցաւ հաստատուիլ, Խաղիկ կառավարութիւնները մեղադրելու է որ յետագային գաղտնաբերութեան հետեւեցան, և ոչ կայսրը: Վարդէն Վ. պատասխանատու չէ Ալիաթի մարզի գաղտնաբերութեան անգործարեղի մնալուն: Այսպէս կշտամբեց Վարդէնի կողմէն Ոսմանի և Վարդէնի դէմ յարձակումները, և իր գետն պանր ետ կանչեց: Ասկէջ ուրիշ բան մը չէր կրնար ընել: Չէր կրնար դէնքով պաշտպանել այնպիսի կառավարութիւնները որոնք ինքզինքնին կը կորսնցունէին:

Եւ որո՞ւն օգտին համար պիտի միջամտութիւն ընէր: Թուրքիայի դուքսին որ Աստրիայի հպատակ էր և Վորշեթի նոսի պատերազմին մէջ մեր դէմ գէնը առնէր էր: Սոսեայի դուքսին որ Վարդէնի կայսերութիւնը չէր ձանջեցրէ: Վարդէնի թագաւորին՝ որ երբեք չէր ուզեր

տուողները կողմնակցութեան ծառայող մարդիկն են: (Թեթիւ շունչ:)

Վարդէնի կառավարութիւնը կատարեալ լուծուած մը միայն կրնայ ծնանիլ: Ինչ որ այս պայմանաւ միայն կրնար տեսական խաղաղութիւն ունենալ Եկեղեցւոյ հետ: Բայց պէտք է հաստատուած թեամբ գծուարութիւններուն դէմ ելլել: Թող Վարդէն և Խաղիկ համաձայնին պատերազմները հողեորայէս դո՛հ ընելու: Թող այն իշխանութիւնը մեր անհամաձայնութիւններէն ու շահերէն վեր ըլլայ և սրտերուն վրայ թաղաւորէ: Այս բարձր պայմանին մէջ սիրելի և ակնածելի կրնայ: Ետուածայեղ Վատուածայեղ, և Խաղաղաց ալ իրենց ազատութիւնն ու անկախութիւնը:

Թող այս ժողովն իր բաղձանքը կեղակարծ և երկրի մէջ երբ չբացատրէ: Խաղաղիկները հակառակաբանութեան ճամբու մէջ ըլլելը Վորշեթի նոսի և Վաճճեթի պատերազմներուն մէջ թափուած արիւնին արիւնքը կորսնցունել է: Այն ժողովները որ չկրցան, որ չհամարձակեցան ազատաբար խօսիլ, չկրցան թաղաւորական տոհմերն ազատել: Հակառակ կողմնութիւնն իր գլուխը վեր կը վերցունէ: Իր լեզուն խառնարար և խիստ դէշ օրերու արժանի լեզու մըն է: Կանկ միջոցի մը մէջ պէտք է որ Վարդէն իր բնական գաղտնաբերութեանը դո՛հ: Խաղիկ երբեք հարիւր հազար մարդ կրնայ դնել մեր բանակին քով պատերազմին ժամանակը որով մեզ վախցընելու երևոյթ մը կը տեսնուի: 7

Վարդէն իշխանին ըրած ատենաբանութիւնն ալ վերջին ժամանակն պէս Վարդէնի մարքիզին և կղերական կուսակցութեան պահանջներուն հերքում և Վարդէնը Հոռոմի կառավարութեանը բռնած ընթացքին դատապարտութիւն մըն է, որ ստեղծութեան անուանու գիրքին նպելով՝ աւելի ծանրակշիւթիւն մը ունի, մանաւանդ Հոռոմի ինքզին լուծմանը վրայ չառաջարկած միջոցներուն մասին:

Վստասիկ Վարդէն իշխանին ըրած ուշադրութեան արժանի խօսքերուն մէկ քանին:

Այսպիսի թշնամանքներ կան որոնք որու որ ուղղուած են նէ՛ անոր պատիւը կաւեցնեն, և դառն ու կծու խօսքեր կան որոնք խօսողներուն աւելի վնասակար են: Պ. Վարդէնի ատենաբանութիւնը իմանալով ուղղած թշնամանքները դատելու հողը բոլոր Եւրոպայի ազատամիտ և արդար կարծիքին կը յանձնեմ, այն երկու հարիւր հազար զօրականներուն և անոնց հոյակապ գլուխներուն կը յանձնեմ որոնք կայսեր առաջնորդութեանը Խաղիկ փառաբանութեանը ըրին: Վարդէն կրնան Ալիաթի ինքնուրուի պաշտպանել իրեն դէմ ուղղուած թշնամանքներէն:

Վարդէն քանի մը խօսք ալ Վարդէն գաղտնաբերութեան դէմ ըրած խօսքերուն վրայ բնէ:

Վարդէնի գաղտնաբերութիւնը ըսելով Վարդէն անուանուած այս կամ այն

մասին այս կամ այն պաշտօնակներուն հետ գաղտնաբերութեան հետ հարկնոր ալ Վարդէն մեծ և ազատամիտ ազգին դաշնակցութիւնը կը հասկնամ: Վասն զի անոր հետ կրնանք ամեն տեղ և միշտ պաշտպանել յառաջադիմութեան և ճշմարիտ ազատութեան սկզբունքները:

Յարդի Վարդէնի ըրած բռն խօսքերուն համար որչափ շնորհակալ եմ նէ, նոյնչափ ալ իր անկեղծութեան նէն շնորհակալ եմ: Պարզապէս և համարձակ յայտնեց իր ուզածը: Վարդէն որ երկրորդ անգամ Հոռոմի ժողովներուն վրայ քալեց, կողմնոր Վարդէնի կողմէն պատերազմ բանար: Իր այս քաղաքական նուիրելը մեզ բռնի Վարդէնի հետ ալ պատերազմ բանարը կը տանի, այս ան ժխտելի է:

Վարդէն որ Խաղիկին Վարդէն թեւերուն մէջ ձգեց, ի՞նչ փոխարինութեան համար և ի՞նչ պատճառով դաշնակցութեան: Ինչպէս Վարդէն, որուն քաղաքականութիւնը կը կշտամբեց, փասն զի ազգերու գաղտնաբերութեանը բոլոր գրութիւններն ուրիշ բան չեն բայց եթէ երկար դատաբանութիւն մը անոր կուրծքէն անուր լորտիքը պատող չար խորհուրդներուն դէմ:

Պ. Վարդէնի միջոցով գաղտնաբերութեանը կառավարիչ մեզի: Թուրքիայի դուքսը՝ որ մեզի դէմ էր Վաճճեթի նոսի ու Վորշեթի նոսի պատերազմներուն մէջ, Սոսեայի դուքսը՝ որ մեզ չէ ձանջեցած: Կարծիք թաղաւորն իր զորքով՝ որ այնպէս աղէկ ինքզինք պաշտպանեց:

Վարդէն է քանի մը կայսերական գտնուին որ այս քաղաքականութիւնը գովեն: ուրիշ կողմնակցութիւն մ'ալ կայ որ Վատուածային իրաւանց կողմնակցութիւն կը կոչուի, ան ալ անշուշտ կը հասնի աւտոր, և մեզի գաղտնաբերութեանը ցուցնեն անոնք՝ որոնք հետ Խաղիկ պատերազմին մէջ կուռեցանք, յարկեցինք ու տապալեցինք:

Վարդէնի մէջ Վարդէն քաղաքականութեանը համար խիստ մեծ գոլուութիւններ գատ բան մը չունիմ բերու: Միջին 1849ին ցաւեցայ, և ետք փորձն ալ ցուցուց որ չէի սկսած: ցաւեցայ կը սեմ Հոռոմի հարստապետութեան դէմ զօրք խրկուեալուն վրայ: Բայց ան ժամանակէն ՚ի վեր Վարդէն քաղաքականութիւնը այնպէս է ինչպէս որ կրնար սպասուիլ մեծ վեհապետ մը կառավարուած մեծ ազգէ մը: Ար յուսամ որ այս քաղաքականութեան հետեւանքը Խաղիկին միութեան իրապէս կատարումը կրնայ, միութիւն մը որ բարիք մ'է: Ար յուսամ որ այս քաղաքականութեամբ պատերազմները պիտի կրնանք ազատել Վարդէն կամ Վարդէն, և զինքը լուսաւորել իր ճշմարիտ շահուցք վրայ, լուսաւորութեան յառաջադիմութեանը զնուանել ընելու հարկաւորութեան վրայ: Ալիաթի կը յուսամ որ այս քաղաքականութիւնը պիտի կրնայ Վարդէն հողեոր իշխանութիւնը ազատելու: Կանք բնէ ետև Վարդէն իշխա-

նր Սարգսիայի քաղաքականութիւնը կը պաշտպանէ: « Իտալիոյ միութիւնը օգտակար է կրէ Գաղղիոյ, վասն զի Իտալիան բնական դաշնակիցն է Գաղղիոյ: »

Իսկ Հռոմի խնդրոյն լուծմանը դաւով, Կարօլէն իշխանը Պապին հոգեւորական ու աշխարհական իշխանութեանց իրարմէ բաժնուելը կուզէ, հաստատելով թէ այս երկու իշխանութեանց միացումը խղճմանքով ապաստութեան հակառակ է. և վերջապէս Հռոմի խնդրոյն համար հետեւեալ լուծման կերպը կուստարիէ:

« Իտալացիք քիչ ժամանակէն Հռոմը իրենց մայրաքաղաք ընել պիտի ուզեն: Հոս դժուարութիւն մը կրնն ըլլայ, որ է Պապին անկախութիւնն ապահովելը: Իսկ վերջապէս մը հպատակ ըլլալ: Աստի այս անկախութիւնը ապահոված կըլլայ թէ որ Հռոմ քաղաքին այն մասը որ Տիբերիս գետին աջ կողմն է՝ Պապին ձգուի, սեբունիանց կողմնէն խուսմը մը պահապան գործը իրեն տրուելով և տարեկան թոշակ մը կապուելով: »

Կարօլէն իշխանին այս ատենարանութիւնը մեծ և խորին ազդեցութիւն մը ըրաւ ոչ միայն Գաղղիոյ այլ և համայն Աւրոպիոյ մէջ:

Այսին ալ հետեւեալ համառոտ նամակը գրեց անոր:

Վերելի Կարօլէն,
Թեպէս ես բողոքովն համարու չեմ քեզի հետ ամեն կէտերու վրայ, այսու ամենայնիւ կուզեմ առաջին ըլլալ իմ ուրախակցութիւնս՝ քեզ յայտնելու հայրենասիրական աշխուզ պայքարներու համար որ այնչափ ճարտարիտութեամբ յայտնեցիր, և ատենարանական արարած յաջողութեանը համար որ ունեցար ձեռակուտի ժողովն մէջ:

Ենչհարէ հաշուել շնորհակալութեան և գովեստի նամակներուն թիւը որ Գաղղիոյ ամեն կողմերէն ազատամբողայ երևելիները կուզեն իշխանին: Փարիզի մէջ տէրութեան բոլոր բարձրաստիճանն պաշտօնատարներն ու ազատամբող կողմակցութեանց գլուխներն իշխանին տունը կը թաղով իրենց անունը գրել տրուին:

Ծերակուտի ժողովը կը բնական կողման ըրած առաջարկութիւնները մերժելով՝ ուղերձը անկիփոխ ընդունեց 23 քրէի դէմ 219 քուէով:

Գաղղիոյ Բօաթիէ քաղաքին եպիսկոպոսը կնդակ մը հրատարակեց, որուն մէջ Հռոմի աշխարհական իշխանութիւնը պաշտպանելու գործով՝ Կարօլէն կայսեր կառավարութիւնը Պիղատոս Պոնտացիին նմանցնելու և ուրիշ ծանր թշնամանքներ ու գողակախօսքեր ըրել է անոր դէմ:

Եպիսկոպոսին այս հրատարակութիւնը իր եկեղեցական իշխանութիւնը կրօնի շահերէն դուրս կը բերէր գործիք ընելու կերպարանք ունենայով, դատաստանի ներքե ձգուեցաւ, և Գաղղիոյ օրինաց համեմատ յիշեալ եպիսկոպոսը Պետութեան ժողովն առջև պիտի դատուի:

Իտալացի եկեղեցիները լուրերը կը ծանուցանեն թէ Մէսինայի միջնաբերդը վերջապէս անձնատուր չըլլալով՝ ուրախ կոծութիւնը մարտ 10ին (լատ.) սկսաւ:

Իտալիոյ նոր խորհրդարանը՝ Ա կը թոր Լիմանուէլ թագաւորն Իտալիոյ թագաւոր կոչելու օրինադիրը համաձայն հաւանութեամբ ընդունեց:

Վաղղիոյ խորհրդարանին փետր. 14/26 նստին մէջ Ռուսիոյ կառավարութեան Բ. Գրան դէմ ըրած ամբաստանութիւններուն վրայ խօսք բացուելով՝ Ա. որտ Նոն Ռոբլլ քաւ թէ ինքը ստիպել է Բ. Գրան որ զանոնք հերքէ և Բ. Գրան ալ իրաւունքը վատարկելու կերպով հերքել է: « Փարիզիէն էր, ըսաւ, որ թէ ամբաստանութիւնը և թէ՛ հերքումը միանգամայն հրատարակուէր: »

Նոյն խորհրդարանին (լատ.) մարտ 1 նստին մէջ Ա. որտ Նոն Ռոբլլ յայտա-

րարութիւն ըրաւ թէ Ա. Պօլսոյ Ռուսաց դեսպանին ձեռքը Բ. Գրան տրուած ծանուցադրին վրայք Ա. Պօլսոյ քաղաքական դեսպանը հաւանութիւն չէ յայտնել, այլ միայն խնդրել է որ կայսերական կառավարութեան խոստացած բարեկարգութիւնները շուտով ի գործ դրուին:

Ի հաստատնի Ա արշաւ մայրաքաղաքին մէջ անցած վերջին անցերուն վրայ մտնուման տեղեկութիւնները կը բերեն մեզ Աւրոպայի լրագիրները: Երոնց պատմաճին նայելով՝ անկարգութեան գլխաւոր պատճառը՝ տեսչութեան ձախող միջամտութիւնն ու անգութ վարմունքը երաճ է:

Փետր. 13/23 ին օրը՝ Ա. հայ 1830ին ապստամբութեան ժամանակը Արօշով ըսուած տեղը Ռուսաց դէմ ըրած մեծ յարձուութեան տարեդարձն ըլլալով, Ա արշաւայի լեհերը հանդես մը կրնն և դրօշակներ պարզելով թափոխ կըլին: Քաղաքին մէկ քանի փողոցները խառն զուլթեամբ պորտեղէ ետե՛ կըրոր Ժօհան Կիսկաս անուն փողոցին բերանը կը հասնին, խուսմը մը հեծեալ զինուորներ դէմ ընդուն կըլին, ու կիսին թուրով զարնել անգէն լեհացիներուն, և ասանկով շատ մարդիկ կը մեռնին կամ կը վերաւորուին ոչ միայն թափոխմանակից եղողներն, այլ և լոկ հանդիսատես եղող անմեղներէն ալ:

Հետեւեալ օրը, բոլոր լեհացիները սե. քօղ կանցունեն գլխարկներուն վրայ, ի նշան սպոյ:

Փետր. 15 ին օրը՝ երկու օր առաջ սպանուած մարդոց յուղարկուողութիւնը կատարուելով, կրօնական արարողութեանց աւարտելէ ետե՛ հազարաւոր լեհացիներու բազմութիւն մը դէպ ի Քրաքովիայի արուարձանը կը թան: Հոն հասնելուն, 40—50 ձիաւոր խազակ դէմ ընդուն կըլին, և բազմութիւնը ետ քրշել կուզեն ու իրենց ձեռքի խարսպաններովը կ'սկսին ժողովրդեան զարնել: Բազմութեան առջևը քահանայները դանուելով՝ առաջին հարուածները անոնք կուտեն: Բազմութիւնը կը գրգռի և կ'սկսի քար ու ջիւղ նետել խազակներուն, անոնք ալ ետ կը քաշուին, ու հրացաններն անկողի ետ կը դառնան, բազմութեան վրայ կը յարձակին, առաջ լոկ վառօդով լցուած հրացաններ կարձակեն, բազմութիւնն ալ քարերով կը սրատականէ անոնք: Ար կատղին խազակները և գնդակաւոր հրացաններ պարպելով ժողովրդեան վրայ՝ վեց հարի կ'սպաննեն, նոյնչափ ալ կը վերաւորեն:

Ժողովուրդը կը ցրուի, խանութները կը գողուին, և մեռնողներուն մարմինը տախտակներու վրայ դնելով փողոցները կը պարողուն:

Ես ցուակն անցին վրայ՝ քաղաքին միջին կարդի բնակաց կողմէն պատգամաւորութիւն մը գացել է Ա. հաստատնի կուսակալ Արքաքոնի իշխանին, և վերջ յիշեալ անգթութիւններուն դէմ բողոքել է: Արքաքոնի իշխանը խօսք տուելէ անաչտօքնութիւն մը ընելու յանդիմանքով պատժելու: Ժողովրդեան վրայ կրակ ընելու հրաման ընող գնդապետը բանտ դրուել է և զինուորական ատենակի մը առջև պիտի դատուի: Տեսչութեան սնօրէնն ալ պաշտօնէն ձգուել է: Քաղաքացիները ժողովրդեան կողմէն անկարգութիւն մը չպատահելուն համար խօսք տուել են Արքաքոնի իշխանին:

Փետր. 18ին օրը վերջին անցին մէջ մեռնողներուն յուղարկուողութիւնը կատարուել է բոլոր ժողովրդեան ներկայութեամբ: Քաղաքին բոլոր փողոցները բազմութեամբ լցուել է, բայց անկարգութիւն մը չէ պատահել: Նոյն օրը ոչ անպստութեան զինուոր ատենակի է փողոցներուն մէջ և ոչ դօրական:

Տէրութեան պաշտօնի մէջ դանուող Ա. հայի ազնուականները և ուրիշ բոլոր պաշտօնատարներն հրաժարական տուել են:

Ուղերձ մը պատրաստուել է Ռուսիոյ կայսեր տարու համար, և քանի մը աւուր մէջ վաթսուս հազար Ա. հայի ստորագրել են զայն: Յիշեալ ուղերձին մէջ Ա. հայ ազգը վերոյիշեալ տուար անցքերը յիշելէ ետե՛, իրեն ազգայնութեան ձայնը մարելու համար երաճ բանութիւններուն ու հարստահարութիւններուն դէմ կը բողոքէ, և 1830 էն առաջ ունեցած ազգային սահմանադրութեան վերահաստատուելը կը խնդրէ:

Ես ուղերձը Արքաքոնի իշխանին յանձնել են, և ան ալ կայսեր իրկեր է:

Վերջին լուրերը կը ծանուցանեն թէ Արքաքոնի իշխանը Քեղրպպուրի երթալու կը պատրաստուէր:

Հրկաստանէն եկած լուրերը կը ծանուցանեն թէ հիւսիսային արևմտեան դաւաճներուն մէջ սաստիկ տոլ մը սկսած է, որուն նմանը երբէք տեսնուած չէ եղեր յիշեալ երկրին մէջ:

Վերելիցէն եկած վերջին լուրերը կը ծանուցանեն թէ Միացեալ Միացեալ Տարաւային Նահանգները գաղափարացիութիւն մը կարգուելով՝ յատուկ նախագահ մը ընտրել են իրենց:

Մարտիկայէն մարտ 3/15 թուով հետեւեալ լուրերը կուտան հեռագրով:

Մէսինայի միջնաբերդն առանց պայման անձնատուր եղաւ:

Միլէսի վրայ քաշուած փոխանակագիրները վճարուեցան:

Գաղղիոյ պանքան իր դրամադեղքը հարկին 6 ի իջուց:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզէն անցեալ չորեքշաբթի օրը հեռագրով լուր եկաւ թէ Միլէսի հաշիւները տեսնուելով՝ Օսմանեան փոխաւորութեան գործն հետեւեալ կերպով կարգի դրուել է:

Արդէն վաճառուած 102 հազար բաժինները՝ որոց դուրսը 27 միլիոն Ֆրանքի կը հասնի, և որուն 20 միլիոնը Միլէսի վրայ քաշուած փոխանակագիրներն ամբողջ պիտի վճարուի կայսերական կառավարութեան: Իսկ փոխաւորութեան մնացեալ մասը պիտի խախտուի:

Ես պատճառաւ Բ. Գրան կողմնէն յատուկ պաշտօնատար մը Փարիզ երթալու պէտք չէ մնացած:

Այսերական կառավարութիւնը աճուրդի դրաւ ձիախոտի, ոչխարի և այլ ծի սասանողական տուրքերը (էօշիւր) որ ուղղակի կը կարգի հաւաքուելիք տասանորդական տուրքերուն կարգը չէին դատուած:

Շքօրացի փետր. 14/26 թուով լուր կուտան, թէ Գարատացիները՝ Արբուծձայի բերդին մօտերը դարանի մոնելով, յիշեալ բերդը պաշար տանող երկու խումբ Օսմանեան զօրաց վրայ ինկեր բարբարոսական անգթութեամբ ջարդել են:

Վաթսուն և վեց զինուոր և քանի մը պաշտօնատար Գարատացիոց այս վատ դաւաճանութեանը գոհ ինկեր են:

Արտիկ թէ այս աւազակներուն միտքը Շքօրացի կուսակալ Ապալի փաշան Քուսուք երթալու գիտաւորութիւն ունի եղեր: Բայց բարեբաղդաբար կարելի գործեր պատահելով՝ չէ կրցել երթալ, և ասանկով ազատ մնացել է չարագործներուն որդայթէն:

ԱՂԳԱՅԻՆ

Վրացի Ասուսական խորհրդոյն հրաւիրանօք անցեալ ուրբաթ օրը ուսուսականաց ընդհանուր ժողով դուրս բեցաւ Վալթիոյ Ս. Ա. ուսուսորէ և կեղեցի Ասուսական խորհրդոյն ժողովարանը:

Ես դուրմարմանկապատակն էր ազգա-

լին ընդհանուր դատարարութեան վերաբերեալ դատադիրներուն ընտրութիւնը որուն համար Ասուսական խորհուրդը ազգին բոլոր ուսուսականաց խորհրդակցութիւնը իրեն օժանդակ առնուլ պատշաճ դատել է դիմել խոհանութեամբ:

Ժամը եօթնին Ասուսական խորհրդոյ ատենապետ մեծարգոյ Բարունակ պէյը ժողովը բացուած հրատարակելով, հրաւիրեալ ուսուսականներէն մեծարգոյ Պ. Յակոբ Ոսկանեան ազգու և գեղեցիկ ատենաբանութիւն մը ըլլաւ, որուն մէջ Ասուսական խորհրդոյ պաշտօնին մեծութիւնն ու ազգին յաւաքակմանութեանը համար անկէ սպասուած ամբաւճառայութիւնները գզալի կերպով նկարագրելէ ետե՛, դատարարութիւնը ազգին ընդհանուր ծնարկա օգտիր ծառայեցնելու և իր բուն նպատակին հասցնելու առաջարկութիւններ կրնէր:

Յիշեալ ատենաբանութիւնը իխա հաճոյ տարաորութիւն մը ըրաւ ժողովականաց մտքին վրայ, և Ասուսական խորհուրդըն ալ իր շնորհակալութիւնը և նոյն ազգապահական դպացմանը բաժանորդ ըլլալը յայտնեց իր Ատենապետին բերնով:

Նաք ժողովն խորհրդակցութեանը նիւթ ըլլալը բուն ինքիւր մէջ գրուելով, նախնական կրթութեան առաջին մասին վերաբերեալ դատադիրներու որոշմանը վրայ երկար խորհուրդ եղաւ, և վերջապէս քուսականութեան ընտիր դատադիրքի մը պէտքը համաձայնութեամբ ձանցուելով, 10 հայազէն անձինքներէ յանձնաժողով մը ընտրուեցաւ յիշեալ դատադիրքը պատրաստելու: Կամ արդէն պատրաստածները քննելով՝ ամենէն յարմարն ու լուազոյնը որոշելու համար:

Ասուսական խորհրդոյն պատրաստած Վրացի դատարարութեան հիւշնագրին վրայ լրագրոյն խրկուած դիտողութեանց շարունակութիւնը:

Արդոյ խմբադիր Մասիս պատուական լրագրոյ:

Ասուսական խորհուրդը՝ ազգային դատարարութեան հիւշնագրին ազգին ներկայացուցած ատենը, գովեստի արժանի խոհանութեամբ մը կը խոստանայնաւ, մինչև անիս մը, որ և իցէ ազգայնոյնը կողմէն եղած դիտողութիւններն ընդունուլ:

Անա՛, իրեն այս աշխուղիչ միջոցն է որ կը խրախուսէ զիս, Պեր պատուական օրագրոյն միջոցաւ խորհուրդն ու շարքութիւնը դրաւ իր փոքրիկ առաջարկութեան մը վրայ: Հիմնադրին դատաւորաց վերաբերեալ մասին մէջ ըսուած է որ ազգային զըպրոցի մէջ դատաւորութիւն ընողը 23 տարուայ հասակէն վար տարիք ունենալու չէ: Ստով կերևոյց որ Ասուսական խորհուրդը, խոհեմ զուշուլթեամբ մը, ուղեր է քիչ մը արտիքոտ դատաւորներ ընտրել, որպէս զի իրենց փորձառութեամբն ու ծանր վարմունքներովը՝ աշակերտեցան զին աւելի յարկի ու անխածիլի ըլլան:

Ճարտիւ է որ այս առաջարկութիւնը ըստ ինքեան գեղեցիկ մտածման մը ընունդըն է, և ես երբէք չեմ յանդիման ըսուլ, որ ամեն հասակի երիտասարդք՝ իրիւ դատարարակ, կառավարիչ, և սնօրէն ընդունուին զըպրոցաց մէջ. այլ ինչհակառակէն՝ 23 տարուան հասակն ալ դուրսէ անբաւական ըլլալ այսպիսի փորձառութեան կարթոտ պաշտօններ վարելու:

Բայց, երբոր գործը նիւթականին կը վերաբերի, և եթէ 23 տարեկան երիտասարդ մը 26 տարի ունեցողն աւելի աղէկ զիտէ աշխարհագրութեան, քանակագիտութեան և ուրաւագրութեան դասեր վարել, և կամ եթէ 22 տարեկան անձ մը 28 տարի ունեցողն աւելի քաղցր ու յաջող կերպով կը հնչեցնէ ջուրկանի թիւերը, չեմ գիտեր թէ չափազանց դուշուլթիւն չէ՞ մի անոր օժանդակութիւնը մերժել:

Այս կանոնը արդի դատաւորաց ընտրութիւնը դժուարցնելն դատ՝ նոյն խիչ հիմնագրին ալ փոքր հակառութեան մը տեսիլ կուտայ:

Հիմնագրերը, տասն տարի կը սահմանէ որ և իցէ աշակերտի մը ուսուսականութեան վկայագիր տալու, և վեց տարեկան տղայ մը կընդունի դպրոցներուն մէջ. ասոր վրայ աւելցնելով նաև այն երկու երեք պարագրի և հիւսնալութեանց գոհուած տարի-

ներք, որոնք անպակաս են շատ անդամ մարդկային կենաց ընթացքին մէջ կը յուսամք որ 19-20 տարեկան տղայք այսուհետեւ պիտի կարենան վիստարով լրբելու ուսումնական ներկայացնելու լայնին:

Ուստի ասոնց մէջէն անոնք որ աղքատ դպրոցներուն մէջ դասատուութիւն ընելը որոշած են, ինչպէս պիտի անդունեն այն չորս հինգ տարուան պարապօր ժամանակին, մինչև որ 25 տարու ըլլան:

Անտարակոյս, ինչպէս որ կենդանի օրինակներ չեն պակսիր աչքերուս առջևէր, այն դպրոցական բազմաչափ կենաց վարժարկերուս արդիւնքը, անդործութեան մէջ մնալով, պիտի վնասին միան, եւ շատ անգամ առիթ պիտի տրուի իրենց բարաց խնամքով արտադրելու: Եւ կամ յուսահատելով պիտի ուրիշ արուստից դադարին, որով աղքատ ընտիր դասատուներ կորսնցնելուն առիթ կը տրուի:

Արդ աւելի խոհական կ'երեւի որ բարի վարուք վիստայ ուսումնական երեստարգը 21 տարեկան սկսելով եթէ աղքատին դպրոցաց մէջ ընդունուին, բայց կը կրկնեմ հոս, չէ թէ բարեկարգութեան եւ դաստիարակութեան վերաբերեալ պաշտօններու մէջ այլ դասատուութեան, այն ժամանակը թէ ուսուցչաց ընտրութիւնը կը զիրանայ, եւ թէ ասով այն երեստարգները դպրոցներու մէջ վարժելով, քիչ ատենէն ազգը ընտիր դասատուաց տէր կ'ըլլայ:

Հաւատով եմ, որ մեր այս առաջարկութիւնը Ուսումնական խորհուրդը իւր անաչառ քննութեանը առի առնելով եթէ բանաւոր դասի պիտի ընդունի այս շահաւորութիւնը իւր հիմնարկին մէջ:

Կը խնդրեմ որ հաճիք այս յօդուածս նորինատուս խորհրդոյն ուղղել ձեր պատական օրադրոյն միջոցաւ:

Որով մնամ եւ այլն. 1864 թիւտր. 28 Մ. ձանրման:

Փետր. 17ին Քնդհանուր ժողովոյն առանց զրի և բանաւոր պատճառ մը յայտնելու ներկայ չգտնուող երեսփոխանաց անունները նոյեմբեր 4ին Քնդհանուր ժողովոյն որոշմամբ համեմատ նախընթաց թուով հրատարակած ժամանակին, Փառիսիական Համարձու արդիւն անունն այլ սխալմամբ նոյն ցանկին մէջ մտեր է: **Յիշեալ յարգի** երեսփոխանը ժողովին ներկայ չգտնուելու հարկադրեալ ըլլալը յատուկ նամակաւ մը դիւանին իմացունելով ներում խնդրած էր:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բերկրութեամբ արտի կը ծանուցանենք թէ Արքեւի բժշկական դպրոցին հայտգլի արշակներէն Մալեզեան պատուելի Յովսէփ հայկարան վարժապետի որդի Պ. Փրանկիւլ Մալեզեան բժշկական արուեստին ուսումը աւարտած ըլլալով իր վերջին քննութիւնը կատարեալ յաջողութեամբ անցուց և Տրէթորութեան փառաւոր վիստային ստացաւ է: **Ֆենիտի** պատուանունով:

— Կերկայ տարւոյս սկիզբէն մինչև հիմա, այսինքն երկու ամուսն մէջ Մարսիկայի գաղղկական շրջանները 26 միլիոն Ֆրանքի մետաղեայ դրամ տասած են մայրաքաղաքէս:

Մայրաքաղաքի շրջանները 3 միլիոն 665 հազար Ֆրանքի դրամ տարաւ, որոնք մեկ մասը հին հինգնոց էր տակաւնելու մէջ լցուած:

— Յունաց Մ. Պարիսիոսը զատ կրօնական հասարակութիւն կազմելու ուղղող Պարիսիոսներուն առաջնորդ եղող Հիւսթինոս եպիսկոպոսը անցեալ շաբթու բանադրեց:

— Երբ իրիկուն, արքունի պատերազմական նաւերուն մակոյցներէն մէկը որուն մէջ 12 նաւատի, հարիւրապետ մը և Մոզղիացի մեքենագործ մը կար մը լինելի նաւամատոյցը երթալու ժամանակ հոսանքին բռնութիւնէն յախուած վերով դէպ ին Մարմարայի ծովը ըլլուել սկսաւ:

Ե. յս վտանգը Գումբարուի Հայնաւաղանները ծովը դրեցին իջնալով, անմիջապէս նաւ լքեցուցին և վտանգեալ մակոյցին վրայ երթալով ապաստեցին ու առին Գումբարուի նաւամատոյցը տարին:

Հետեւեալ առաւօտուն ալ ուրիշ նոյնպէս վտանգեալ նաւակ մը դրեծուցին:

Գումբարուի Հայնաւաղաններուն ժամանակ ժամանակ բրած այս արիական մարտակարգութեան գործերը զովութեամբ յիշատակելու արժանի են և մեծ պատիւ կրնեն իրենց:

— Մայրաքաղաքի զիշեր Օրթագիւղի Եհնի Մահալէն Հայու մը տունը տասնի չափ գող մտնելով, տանը արտոն աչքին առջև պահարաններն ու սքնտուկները պարպեցին և ետքն ալ կերակուր հանել տալով կերան խնցցին ու մեկնեցան:

— Արուսազէ մէն ու Երզնայէն գրուած նամակները կը ծանուցանեն, թէ հեղեղանման սաստիկ անձրևներ գալով, բոլոր վտանգներն ու գետերը յորդեր, դաշտերն ու գեղերը կոխեր, ցանուած ցորեններն եւ ուրիշ ընդհեղենները քշեր տարեր են: Կանանկան Երզնայի նարնջի պարտէզներուն ալ շատ վնաս հասուցեր են:

Ս. Փրկչի հիւանդանոցին արդոյ հոգարարները յուսուար և փեարուար ամիսներուն մէջ շնորհաւոր ազգասիրական նուէրներուն ցուցակը կը հարգուին մեզ:

Յունուար ամսոյն նուէրները Կնոս ապա Քեփախիւրճեան հացազին 100 զուրուշ:

Ունձի Յարութիւն ազա՝ մեկ հորթ և հացազին 100 զուրուշ:

Բարեպաշտ ոմն հարիւր հօխայ հաց. Գուանեան Սարգիս ապաի կողակից մահտեսի Կարը խաթունին հողոյն համար նուէր ձեռամբ մայր Երեզնայի Աւաղերեց Տէր Գեորգ քահանայի 1000 զուրուշ:

Փետրուար ամսոյն նուէրները Ս. Յակոբայ օրը 41 լիւր հացիկերոյցի համար շնորհող բարերարը, միւսանգամ առատաձեռնեց խղճալեաց հացիկերոյց ընելու համար և 5000 զուրուշ:

Սեծապատիւ Փառիսիական Միլիճան ամիրան Ս. Ճանդեան երեք օրուան հացիկերոյցի ծախքէն մնացորդ ստակը 2000 զուրուշ:

Կան այս անգամ երկու օր հացիկերոյց ընելով բարեհաճեցաւ իր ազնիւ ընտանեօքը երկու օր Հիւանդանոցը մնալու, և արդարեւ օրինակ ըլլալու և Արքիս երախտագիտութեան արժանի մարդասիրութեամբ մը մանրամասնաբար ամեն տեղերը աչքէ անցուց խեղճերով միլիթարելով, անառակները իրատելով և կարօտեալները քաջալերելով:

Սեծապատիւ արիկն մը հիւանդաց բնակարանը ընդարձակելու համար շնորհեց 5000 զուրուշ:

Երբորգեան Գ. Փուփուլ տիկինը 16 միլիոն և 50 ետրմար որդի զնոց համար. Փառիսիական Տիրուհի Կիսիկոյ մայր բասեր դուստր Ալմիկի տիկինը 100 զուրուշ Երեզնայ (կառուի):

Չայեան Ալեք տիկինը որը աղջիկ տղայոց համար 30 կիթարի և 30 խախա:

Բարեպաշտուհի տիկին մը 50 վերմակի սաւան:

Հետեւեալ նամակը Տիրանեան արժանապատիւ Միլիթի վարդապետը խորհած է մեզ հրատարակելու:

Արդոյ խմբագիր պատուական լրագրիցն Մասեաց:

Քիւրտսթանու առաջնորդութեան պաշտօնի մայրաքաղաքէս մեկնելու ժամանակ պարտք կը համարիմ ինձ ձեր պատուական լրագրոյն միջոցաւ բարեւեր աղագնոցս ծանուցանել Արեւելեան բարերար ընկերութեան յարգի անդամաց անունները, ինչպէս նաև դաժապեան ու առնապալները, որպէս զի եթէ ողորմութիւն մը կամ նպատակ չորհուրդ գտնուի, այն յարգի անձանց մէկուն կամ դաժապեան յանձնել:

ԱՆՎԱՄՔ ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ Մտճեան Միլիթի ազա Նախագահ:

Բիւնիկանցի Յարութիւն ազա Գանձապետ Երեսփոխան Տիրանեան արա. Ստեփանոսի: Միւս հետինսն Յօնանեան արա. Փառիսիական Համարձու արա. Մարտիկան Կարոստ արա. Հարտարապետ վարդան արա. Կամարակեան Ստեփան արա. Հեղեղանման Թուփի արա. Սեւանեան Յարութիւն արա. Պէհլաւ Բեմա արա. Երեսփոխան Գարթուղի մեծապետ. Մարտիրոսեան Յօնանեան արա. Հովիտեան Հովիտաղա. Նարեկեան Պետրոս արա:

Այս տարեկարծան կը համարիմ ծանուցանել, որ յառաջիկայ կիրակի առաւօտուն Պարտու. Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցիին, երեկոյին ալ Եհնի Մահալէի Ս. Յակոբ եկեղեցիին պիտի դասուի բարեկամաց հետ տեսութիւն ընելու համար. երկու շաբթի ալ ձամբայ պիտի ելլեմ՝ եթէ Տէր յաջողեաց:

Կ. Պոլիս Նուստ Միլիթի վարդապետ 7 մարտի 1864 Տիրանեան Առաջնորդ Քիւրտսթանու և Բարեպաշտ:

Հաւատարմութեամբ օրուան ուսումնականաց ժողովին մէջ արդոյ Պ. Յ. Ասկանին խօսած առեւտարանութիւնը, որուն լրագրոյց մէջ հրատարակուել կը խնդրուի բազմաթիւ յարգելի և ուսումնական շնորհներ:

«Արեւմտաւորութեան և Յարգած մեծար տեարք»

«Առեւտարանի ժողովոյն և ուսումնականութեան երեսփոխան Հայ մանկոցն բարի դաստիարակութեամբ դարձիս երջանիկ ապագայ մը հայթայթելու նպատակաւ սիրայօր միարանութիւնը տեսնել» այն պիտի բերկրուի մի է, գոր զգալը հայ արեւմտ բարեպաղտերուն բնական բայց բացառորէն ու ներդրող արուեստի կարօտ: Թեպէտ ես այդ արուեստը չունիմ, բայց բարեպաղտար ձեր գործն ալ դու վեասիպետը չունի, զի ինքնին դոպիւն է. դուք երեստագիտութիւն միայն կը պահանջէք իրաւամբ մենէ, այլ պիտի ըլլայ անշուշտ բնական հետեւանք ձառիս՝ զոր ինքնին պիտի մակարերէք:

Արեւմտեան եղբայրներն ծագող քաղաքականութեան արեւոյն բարձրութեան հասած է այժմ, որ տղիտութեան, կրօնամարտութեան և նախապաշարմանց մնացող վարատները յոյսը կաւեալ երկրագունտիս. և արդէն իսկ փոքր մի նշողը Մասեաց բարձանը դարձած է: Ե. յս նշուին շնորհիւր հայագր քաղաքիտի մը կրնէ, խիստ տարժանելի և խիստ զանազալ քաղաքիտի մը երեսուն տարիներու շրջանին մէջ, և իսկոյն մեղեռանդութեան, տիրապետութեան, շահանքութեան գաղափարները կը խախտին, կիրքերը իրարու կը բախին, անհրաժեշտ յուզումն, գայթակղութիւնը կը յաճախէ, նախկին խաւարը աւելի փախաբէլ կը ցուցուի յաշտ տիրամատաց և յետադարձը կրօնասիրական աղաւթութիւն: Ե. յս միջոցին քաղաքակրթութեան արեւը փոքր ինչ աւելի կը բարձրանայ, մերայնեաց ոմնայ աչուրները աւելի կը բացուին, իրաւանց սահմանը կը ձանձնան, քանի որ միւսներունը աւելի կը շնայ և չեն կրնար անթարթ հայել որ այդ սահմանը ուղի տեսնեն: Հարկ ըլլայ որ կորովաբերը տիրահայեացին առաջնորդէ. յալթութիւնը քաղաքակրթութեանն է:

Մեր աղքատ համար գարաղուս սեպւելու այս մեծ յեղափոխութեան մէջ, որ Վիլիմը պատկառելի մեր անդէն և խաղաղական աղքատ զիլաւոր զօրութիւնը թու խաղաղ պաշտօն է զքեզ Վախախտութեան կոչումը կոչած է հայրերոյն պաշտը վրայ մանծեալ տղիտութեան կեղեանքը թօթափելու ընթացքանութեամբ, մտացը վրայ թանձրացեալ կոչող քերեւալ խորհրդաւորութեամբ, խիղճը բռնաբարող դայթակղութիւններուն հետացելու ճշմարտութիւններուն արեւը շարժուած է:

Օրքեւ սահմանած է Վախախտութեանը որ վերադարձնեն աղքատ իւր անձնական պատիւը իւր արժանաւորութեանը զրացումը իւր կեանքը, իւր ետթիւնը՝ որ նուազելու վրայ է:

Բայց ի մեծ պաշտօն կոչուելով, որովհետեւ ոչ թէ քերեւ ստորինը կանարգեա, այլ ինձ անդամ խորհուրդ հարցը նել կը յօժարիս, պիտի խնդրեմ քեռէ, որ Վախախտելի ժողով, որ մեր ցան ուցիր աղքատութիւնը ծածկող մահաթոյր պատուան վրայէն անոր կարօտութիւնները մակարերէն միայն դո՛հ չըլլալով՝ օգնեա ինձի այդ ժամու պատաստը փոքր մի վեր առնուլ և գլխաւոր վերքը նշարելու:

Արդ մը անխլանութեան վիճակի մէջ, օտար երկրի վրայ գտնուելով, հարկաւ կայստուելի. այն է՝ աղքատութեանը տարերքը կը տիրանան, մինչև կանհետանան անգամ. իսկ հայրենի երկրին վրայ որչափ և նուստանայ, աղքատանայ և տղիտանայ, ոչ երբէք կը կորսնցնեն անձանայ ըլլալու չափ իւր բնական և բարոյական յատկութիւնները, այն է՝ աղքատութեանը յատուկ կերպարանք տուող տարերքը: Մեր սիրեալ աղքատ վիճակին վրայ արագ աչքի հայեցումսք մը զմեզ ճշմարտութեան կը համոզէ: Հայաստանէն մինչև ի նոյնիս Ասիա և մինչև ի Հարան Աւրոպա փոխադրուող հայերը, այսինքն է հայ գաղթականութեանց երկու հեռաւորագոյն կետեւուն մէջ դանդաղ մեր երբեմն հայրենակիցները, կորսնցուցեր են լեզունին, կերպարանքին, և անխորտակեալ կրօնական արատութիւնին, որով նիւթապէս և բարոյապէս մեռեր են հայրենեաց նկատմամբ: Աւաղելի՛ ճշմարտութիւն:

Տամկաստուն և Ուսումնական գաղթող Հայերը, այսինքն է՝ Հայ գաղթականութեանց երկու միջին կետեւուն մէջ դանդաղները, թէ ոչ բոլորովին ասկայն կիտով չափ կորսնցուցեր են աղքատները, կառմամբ՝ առաջինները Տամկաստանի տիրող կրօնին և իրենց պաշտօնները մէջ բացարձակ հակասութեամբ կրցեր են պահել այդ հայրենի սուրբ աւանդը, թեպէտ նախնայեալ ներքին երկպառակութեամբը իսկ երկրորդները քրիստոնեայ երկրի մէջ այս օգուտէն զուրկ մնացնին, կանհետանային արեւօր թէ որ հայրենի երկրին մենէ աւելի մօտ, և անոր քաղցը յիշատակութեանցը մենէ աւելի ընդունակ չըլլային. ուստի, այս երկուքն ալ կիտով չափ միայն կամ նուազ ևս կրցեր են պահել լեզունին, կերպարանքին, կրօնական արատութեան գաղափարին, հետեւաբար իւր թաղեա և բարոյապէս կիտանա են հայրենեաց նկատմամբ: Ե. յս չորս կետեւուն միջասահման գտնուող գաղթեալ համար ալ նոյնը իմանալի է համեմատաբար:

Արդ մեք որ կոչուաքս երբ աղքատութիւնը վերակիրանացներու, որ պատկառելի ժողով և կաճառ ուսումնականաց. — մեք ինքնին այնպիսի երկրի մը վրայ կը դանդաղելը ուր Հայը (սակաւ բացառութեամբ) չորս հարիւր տարիէ ի վեր իր օգտին համար կաշխատի և ոչ աղքատ, իր անձին համար կուսանի և ոչ աղքատ, իւր անձին համար կազրի և ոչ աղքատ, ուր Հայը իրեն դիմացը նախնական շքեղ տիրալ պայման կաճ Հայը, զուր անուամբ միայն կապրի. իսկ հողւով անկարելի անխորտակուեալ անգրայ է հայրենեաց համար: Ուստի է մեզի ուրեմն սցալիս դատաւորական իշխանութիւն մը բոլոր Հայ աղքատները վրայ միթէ մեք Գեորգիքս երբանոր ընտրելուցն մասը, անշուշտ ոչ. դուրաւորագոյնը, ամենին ոչ. հապա մեղե այս աստիճանին արժանացնողն ինձ է. — Օտանեան մայրաքաղաքին մէջ գտնուելու նիս որով և Աւրոպայի հետ մտաւորապէս առնուլ իրենիս Հիւսթինոս մեր և մեր հայրենաբնակ եղբարք մէջ, ուղի խիղճը վրայ բռնելով, նայինք անոք ինչ վիճակի մէջ են և ինչ է մեր անոնց ունեցած պարտաւորութիւնը:

Տեսար իմ բարեպաշտ ընկերութեան, բարի մերձաւորաց, քաջուսումն վարժաւորաց, հաւատարիմ բարեկամաց մէջ մեծնալը և բարի մարդ ըլլալը մեծ գարմանք մը չէ: այդպիսի ընկերութեան մէջ մտի մը հրեշ մը պէտք է ըլլայ: բայց վայրենութեան մէջ, բայց անբարիչող դրացեաց և ուխտագրութեան մէջ, բայց անբարոյականութեան և սրտութեան ակներև օրինակներուն մէջ ՚ի մանկութենէ մեծնալը և բարի որդի և բարի հայր ըլլալը չնաշխարհիկ բան է և հրաշք մը պէտք է որ մէկն այնպէս ըլլայ: Այս հրաշք մը, և պարծանք կըսեմ, այս հրաշքը մեր հասարակական երջոյրը վայր յատկապէս կը փայլի: Այստեղէն, խնդրեմ, հայաստանի սահմանակից ազգերը ՚ի նշ վայրենութիւն, մէկը մարդակերպ լեռնական, ուստերը գործութեան կը մարդէ և դքստերը իբրև հարձ օտարին կը ծախէ, քանի որ հայր ժողովուրդեան և սրբաբարեկամութեան զարգացմանը կը մեծնալը իր որդիքը միւսը անդու աւարակ, ժայռի ետին սպաստանեալ ճամբորդին սրտին կողմէ հրացանին ծայրը, քանի որ հայր օտար մը անփութելու բարեբաղդութեանը կապատէ, որպէս զի Մարահայտեան հիւրընկալութիւն ընէ անոր: քիչ մը անդին ընդարձակագոյն երկրի մէջ բնակող բազմաթիւ ազգ մը սոսկմարդութիւնը բնական օրէնք կը համարի, և դիջութիւնը անմեղ հրճուանք, քանի որ հայր քրիստոնէական ամուսնութեան սուրբ օրէնքը պինդ կը պահէ, և առջին միւսը քանի որ մոլեռանդութեամբ քրիստոնէի վայր բռնանալը անարքիւնութիւն կը համարի, հայր յանուն իւր պաշտած Աստուծոյն կը նախատուի և սպասելով որ ինքն արդարութեամբ այցելութիւնը ինչ, թաղաւորին կենացն համար կարծիք է: Ինչ տարբերութիւն Չէրքէզ, Քիւրտ, թաղարի և այլ նմաններու և քրիստոնէայ հայաստանցիներու մէջ: Բայց ոչ անոնց հետ միայն, այլ և մեզի հետ: զի հայաստանցին սակաւագետ է ազգատուութեան մէջ և զոհ, մեր գաղթեալքս անյազ ճիւղութեան մէջ, անհամբեր աղքատութեան մէջ և միշտ տժգոհ ան ունի կենդանի հաւատք առանց կրօնադիմում:

Թեան, և խորամտացեալ լեզու մը: գաղթեալ քաղաքակրթութիւնը շատ անգամ կրօնի սին գաղափարներ առանց հաւատոյ, և խառնաշփոթ լեզու մը որ հայերէն չէ: Հասարակական սուրբ ևն ձեռքերը առեւտուրի մէջ, սուրբ է անձը վտարանդութեան մէջ, սուրբ է կիրք բաղձաթիւ տարիներով ամուսինէն հետո մնալովն անգամ, զարմանալի յատկութիւնը միթէ նոյնչափ կը բնանք վտարանդութեամբ բնի արդեօք գաղթեալ Պոլսեցւոց և այլոց համար: Պատկեր մը ակնից չորս քայլ հեռու և Մարտի պայտուց հարցէք, անոնք ալ անշուշտ պիտի վայելէ թէ Պոլսեցի հայր լեզուագետ է, ճարտար է, վաճառականութեան և արհեստից յարմար է: բայց հայաստանցին ճակատի քրտնալիւ արարող բարի մարդ է: այդ ազգէն է, ապրուստը մարմնոյ ու ժովը միայն կրնայ ճարել, բեռնակիր է, (այդ իրմէ աւելի մեզի անթի), բայց հաւատարիմ է: բայց բարի մարդ է, բարի մարդ չար օրինակներու մէջ: ո՛ր էր թէ մեզ ալ այնպէս ըլլայինք քաղաքակրթութեան մէջ: Արդ, անդ ուր ծներ է մեր մայր լեզուն, անդ ուր կանգներ է մեր եկեղեցին, անդ ուր հայր մեծ է եղեր երբեմն պերճութեամբ և ուր մեծ է այժմ առաքիլութեամբ, անդ ուր մեր հայրենիքն է, անդ միայն կրնայ վերածնունդ մեր ազգութիւնը: Ար փափաքիմ որ օտարութեան մէջէն դէպ ՚ի հոն կեդրոնացնէ Աստուծական խորհուրդն իւր ընթացքը: Ասոր երկու հակառակ աւարկութիւն կրնայ ըլլալ: Առաջին այս է թէ ասանկով Աստուծական խորհուրդին ուղղակի ազդեցութիւնը կը նուազի Պոլսէն երկրորդ թէ քաղաքակրթեալ երկիրներու մէջ անգամ, ինչպէս ՚ի Պարսկաստան, զաստիարակութիւնը կը առաւաչ մէջ դեռնակաւ տարիէ ՚ի վեր տարածուելու սկզբնակարարութիւն եղած է: Առաջինին համար կըսեմ թէ իմ խորհուրդին բոլորովն ներհակ է այդ կարծիքը: զի ես նախ քան զանոնեան կը փափաքիմ որ Աստուծական խորհուրդը իւր ազդեցութիւնը այսօրու ընէ ՚ի գործածէ հոս, վաղը իւր երակայնիքը հայրենեացիներու սրբանաւ: իսկ երկրորդին համար կըսեմ, թէ այդ գրութիւնը

մեզի յարմարութիւն չունի ամենեւին, վայրն զի Պարսկաստանը Պարսիկ մէջ ըլլած յառաջադիմութիւնը բոլոր Պարսկոյ կը վերաբերի, բայց Տաճկաստանի մայրաքաղաքին հայոց առանձնակի ըրած յառաջադիմութիւնը չէ վերաբերել և չկրնար ալ չեմ ալ կրնար ըմբռնել, ի՞նչ է ազգասիրութիւնը առանց հայրենեաց գաղափարի: Արդ ճամ ևս որ Աստուծական խորհուրդը ըլլար բով մը ուր հային մեր հաւատարիմ օտարանոց գիտութիւնները, բարբերը, բարոյականութիւնը, ձուլին, զանին, և ինչ որ բուն հայուն է կամ հայու պատիւ կրնայ բերել իսկոյն հասարակ իրիւրի: Ար անձամ որ Աստուծական խորհուրդը ըլլայ բարուց և ուսմանց հաւատարիմ փորձարար մը, որուն վայր ակեց զիջը որ և է տաղանդ փորձուի սուրբ իրաւէն զատելու համար: և նորս շնորհիւր աղբ օտարութիւնութիւններէն սրբուելէն ետքը, այս վասնզէն ալ ապահով ըլլայ սպառազին մէջ: Գ. Ոսկան (Մնացեալը հեռուէն թուով)

կը հանդարտեցնեն հարբուի, թոքառաջից բորբոքանէ և թոքախտէ յառաջնկամ ըլլար հազիւր: Վերջիջեալ կրնելի բժշկներուն կարծիքը որ մանրամասնաբար ևս յատկապէս տրուած է ամեն տուրիւրուն ու շիշերուն հետ զրկած տեղիկութեան թուղթերուն մէջ՝ այս զեղերուն կարգէ դուրս ազգութեանը լուսագոյն երայխաւորութիւնն են: Այս զեղերը կը դառնան զազդից և օտար կրկրներու բոլոր զեղարաններուն մէջ: Մեծ քանակութեամբ առնելու զոլորդ պէտք է զորե Պարսիկ Անի-Քոնստանդուլ-Պոլսի փոքր թիւ 27 Մոսկ. Մոնիէի վաճառատունը, իսկ Կ. Պոլսոյ մէջ կը գտնուի Օլիմպի զեղարանը և Տաճկաստանի գլխաւոր զեղավաճառներուն ըով:

ՉԱՆՆԻՒՂ Մարտի և անուշահամ Վաղ զիցի Տարթը Օթիէ բժիշկին և Շէքիէ զեղարանին պատրաստած որուն մէջ ձուլի հոս և համ ամենեւին չկայ: Ար գանուի Պէյօղլու Տէլա Սուտայի զեղարանը: 10

ՄԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ Օրթագիւղ թաղ Ներսիսէն ըսուած թաղը Միսասեանց սուրբ ծախու է հիւմակուան տիրոջ ձեռքէն: Ուղղող Պալմիսի Պարսկոյ Մարտիկան Մարտիկան սենեակը երթարով կրնայ պէտք եղած տեղեկութիւններն ստանալ:

ԲԱԹԻ ՄԻՈՕ ՏԻ ՊԵՆԻՍ ԲԱՍԿՈՏԵՆ Գաղղիոյ համալսարանին և կայսերական բժշկական ձեռնարանին անդամ, Բոլժ ար Ֆրանսի ու Պարսի բժշկական ձեռնարանին զաստու, և Պարսիկ հիւանդանոցներուն բժիշկ Պ. Պ. Մանսէտի, Պատուէն ա՛ւմիւսն, Վիլիամ Կոէլիսի, Մարտիկ Սոմո, Ասան, Վիլիամ Տիւմոն, և այլն քաղաքական խորհուրդը հաստատած են, որ Պէնսիլի շինած վերջիջեալ Բարք (զանդուած) և Սի-օ (չսուտ) ամենին ստոյգ և արդու զեղերն են ամեն ջղախն ջաւերու, և սքանչելի արագութեամբ մը

ԱՌԵԻ ՏՐԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՅ ԱՐԺՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԹՂԹԱԳՐԱՄՈՎ 8 ՄԱՐՏ Օսմանեան իրա Մէճիտիէ 28 Խաղիէ թահիլի 49-10 Էսամը ձէտիտէ 44-30 Անգղիական իրա 138-20 Գաղղիոյ 20 ֆրանքոց ոսկի 126-10 « 5 ֆրանքոց արծաթ 50-20 Բուսի բոլ իմբեիալ 128-10 Գարսիսի 25-35 Սոֆորին 242 Աւարիոյ գըբըմից 74 Հնդկոց քանանոց հաղարին 290

ՄԵՏԱԳՍ (ԻՓԷԳ) Եմբրուէ ընտիր տակ 420-425 « 2 590-415 « 3 Մէլէ Պրուս ընտիր տակ 540-580 1. 550-560 2. 550-570 3. 525-540 Յիւլիսի 10-12 և 11-12 440-470 Գոգա Պրուս չոր 165-225 Կէմէլը-Մահալը 200-240

ՉԱՆԱՍՆ ՆԻԹԵՐ Գլտոր (Մաղը) սեւ 46-20 17 Կանանչ և ճերմակ 9-10 Գեղին հատիկ (ձէնրի) Էնիլարի 5-6 Բուրք Գըբըմ կէս լուսոց 150-160 իլ լուսոցած 450-445

Տաճկաստանի Թիֆլիսի Էնիլարի 520-30 Մահալից 58-10 59 Արիսի Գարա շխար 230-235 Բիլիթ 52-36 50-52 Տերու Խոթ Սրարիոյ (Զամբարայի) 21-22 Պղինձ (Պաղը) . թօքաթ 22-23 Կիւսիլ-խանէ 30-34 Անասուր 27-28 Սուսաթ Բուսիլի Բիլ Կոստանի հուս (Գէթէն թիւ) Բուս Անասուր Ձէթ (Ձէթիլին եղը) Այլուրդ 70-70 7-10 7-30 Բամբակ Գըբը-Սրահ և Գաստար Կնդ. Ասոր Կիլարուս Ասանա Կաղին (Յնաղը) Տրակիլոն 110-105 Բուսիլի 430-435 Բիլինձ Եղիլարուս Բէլիա շիւ 4-10 4-10 Տարիլիթ 4-20 4 Սճառ (Սալոն) Գանուլա 4-30 5 Միլիլի 4-5 ԱՐՏԱԳԻՆ ԲԵՐԳ Ղարու Իսահիլ Բիս և Գալիօ 400 շիւ 1250-1210 « Մաթիլի և Սէլիա « Գաղար ԳԻ (քէլիլ) 6-10 Ղար . Կնդ 400-420 « ֆոնի (Թօղ) « 590-400 « Հուր Գիլի « 400-440 « ֆոնի « 570-580 « Գաղը Գիլի « 590-440 « ֆոնի « 565-570 « Հակման մտուկով « 250-260 « Գարձով (չուլիլ) « 250-250 Պղղիլ (պիլիլ) շիւ 8-9 Լիլակ (չիլիլ) Պէնիլակ « 445-455 « Մարտա « 65-70 Որլան կարմիր (գըբըմ) « 95-90 « « տեսակ Բ « 75-70 « « խոնա « 45-50 Թէյ (չայ) Գոնի « 65-80

« Բէք « 400-110 Հանքածուխիլ Բիսիլ ըՍԻ ԵՒ « 26-27 « Լիլիլ « 25-24 « Գարաիլ « 424-23 Մնայ (զալայ) Կնդ . 1545-1560 Անուշար (Նըշարը) շիւ 100-180 Պղղիլ (Ձէլիլ) թ . 0 և 00 « 250-210 Կաղար (Գոլար) « 4 5-450 Պիլիլ (Թէնիլ) զոյգ մտուկ « 5-20 5 Զիլիլ տակալիլ թ . 8-12 շիւ « 55-60 Երկաթ Անդ . ճորանիլ (չուլուր) Վնդ « 65-68 « Բուսիլ « 400-140 « Տալուակ « 95-103 « Բոլարիլ « 450-140 Գարսիլ շիւ 5-5-10 Եմբրուէ (քիւլիլ) խաղիալ « 60-65 Իսիլիլ (ձէնրիլ) Վնդ « 280-270 « « Պէլիլ « 435-445 « « Թիլիլ « 95-85 Բոս Անղիլ Կաղ 45-45-10 « Ամբիլիլ « 40-41 Գոնար շիւ 14-20 Բիլինձ խաղիլ « 3-10-3-15 « Հիլիլ « Սրամալիլ « 17-25 « Թիլիլ և Գաղ « 17-46 Կարաղ Բուսիլ « 46-47 Բէլիլ « 500-550 Բամբակ մանած թ . 8-14 « 24-22 12-20 25-20-24 16-24 25-20-26 20-50 27-50 « Էրսիլ 8-14 24-20-25 12-20 27-28 16-24 29-50 20-50 50-20 52 Խմբար Տնօրէն Կ. Ս. ԻԹԻԻՆԵՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԿՐԱԹ Կ. ՊՈԼԻՍ 2ԻՖԻԻ ԽԵ